

A NÉPESEDÉSPOLITIKÁVAL KAPCSOLATOS ELVÁRÁSOK ÉS A CSALÁDTÁMOGATÁSOK ISMERT- SÉGÉNEK VÁLTOZÁSA MAGYAR- ORSZÁGON 2010–2016 KÖZÖTT

Kapitány Balázs

ÖSSZEFOGLALÓ

Elemzésünkben a népesedéspolitikával kapcsolatos országos reprezentatív adatgyűjtések eredményeit hasonlítjuk össze. Annak ellenére, hogy a vizsgált időszakban több jelentős család- és népesedéspolitikai intézkedés került bevezetésre, kibővítésre, és a demográfiai témákkal a közbeszéd is hangsúlyosan foglalkozott, a kapott adatok szerint ezek a változások alig érzékelhetőek a népesedéspolitikával kapcsolatos vélekedések és az egyes családtámogatások ismertségének szintjén. Az értékekben, vélekedésekben megfigyelhető esetleges kisebb elmozdulások ráadásul nem minden esetben „logikus” irányúak. Ez arra utal, hogy a demográfiai kérdésekkel kapcsolatos vélekedések és ismeretek tekintetében meglehetősen nagy stabilitás uralkodik a magyar közvéleményben, a vélekedések csak kis mértékben befolyásolhatóak a közviták, illetve az egyes szakpolitikai intézkedések által. Ennél talán aggasztóbb az az eredmény, hogy a családpolitikai támogatási rendszer elemeinek ismertsége kapcsán szintén nem magas, és nem is növekvő eredményeket figyelhetünk meg. Ez utóbbi pedig gátja lehet a hatékony közpolitikáknak.

Tárgyszavak: népesedéspolitika, közvélemény-kutatás, attitűd, családi pótlék

Kapitány Balázs
KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
E-mail: kapitany@demografia.hu

KUTATÁSI HAGYOMÁNYOK, ELŐZMÉNYEK

A KSH Népeségtudományi Kutatóintézet (NKI) a nagymintás kutatásai, célvizsgálatai mellett már fél évszázada rendszeresen készít különféle demográfiai témákban országos reprezentatív mintákon kismintás adatfelvételeket is. Ezek a vizsgálatok több különböző témakörrel (pl. terhesség-megszakítások, nagycsaládos anyák vélekedései, válás hatásai, bevándorolt népesség jellemzői) foglalkoztak. A változatos témakörű specializált kismintás mérések között rendszeresen ismétlődnek a népesedéspolitikai vélekedésekkel, ismeretekkel foglalkozó adatfelvételek: hogyan gondolkodnak az érintettek az ország demográfiai helyzetéről, a családpolitikáról, mennyire ismerik és mennyire érzik fontosnak a családpolitikai támogatásokat.

Ezek a vizsgálatok – részben a GYES (gyermekgondozási segély) 1967-es bevezetéséhez kapcsolódóan – a hatvanas években indultak az NKI-ban, és a rendszerváltást megelőzően a már néhány évi rendszerességgel¹ ismétlődtek. E kismintás népesedéspolitikai közvélemény-kutatások részben alap kutatások, részben alkalmazott jellegű vizsgálatok voltak, amelyek sok esetben egyes konkrét népesedéspolitikai csomagokhoz, intézkedésekhez kapcsolódtak (Bódy 2016). Például az 1974-es adatgyűjtésre (Pongráczné – S. Molnár 1976) az 1974-ben életbe lépő intézkedéscsomag kapcsán került sor, s a kérdések is részben az adott intézkedésekre vonatkoztak; az 1985-ös mérés (Pataki – S. Molnár 1987) egyik témája pedig a frissen bevezetett GYED-ről (gyermekgondozási díj) alkotott vélekedések voltak, míg az 1987-es mérés (Pataki – S. Molnár 1988) az új családjogi törvénnyel foglalkozott.

A rendszerváltást megelőzően a hazai kutatók még csupán támaszkodtak más nyugati országok hasonló közvélemény-kutatásaira (jellemzően a franciaországi Institut National d'Études Démographiques – INED hasonló témájú méréseire), a rendszerváltást követően azonban már – ezen a területen is – aktív nemzetközi együttműködés alakult ki egyes európai országok és kutatóintézetek között. Miután a Population Policy Acceptance Study második adatfelvételi köre lezárult az ezredforduló utáni években (a vizsgálatról és főbb eredményeiről lásd pl. Höhn et al. 2008a, 2008b), az ilyen népesedéspolitikai kutatásokra koncentráló nemzetközi együttműködések azonban visszaszorultak. Ezt követően a NKI ismét saját nemzeti adatfelvételekben vizsgálja a családpolitikával kapcsolatos kérdéseket, viszont a hazai eredmények nemzetközi összehasonlíthatóságának lehetősége jelenleg szünetel.

---

¹ Az akkori tervek szerint kétévenként (lásd Pataki – S. Molnár 1987: 7), a valóságban azonban ennél kicsit ritkábban.

AZ ELEMZÉSBEN HASZNÁLT ADATBÁZISOK

Jelen közleményünkben is ilyen országos reprezentatív kismintás adatfelvételek adataira alapozunk. Egyfelől azt mutatjuk be, hogy 2016 januárjában a magyar közvélemény hogyan vélekedett az ország népesedési helyzetéről, milyen népesedéspolitikai megoldásokat tartott támogathatónak, mennyire ismerte a családtámogatási rendszert, és hogyan vélekedett róla. Mivel más országokból jelenleg nem állnak rendelkezésünkre összehasonlítható adatok, így az eredményeket időbeli összehasonlítás segítségével próbáljuk meg könnyebben értelmezhetővé tenni. Célunk tehát, hogy a közvélekedés azon esetleges változásait is bemutassuk, amelyek az elmúlt években következtek be a fenti területeken. Különösen indokolt ez, mert az elmúlt hat évben több olyan jelentős szakpolitikai döntés és irányvonal-módosítás is bekövetkezett, amelyek elvileg nagyban hathattak a közvéleményre. A teljesség igénye nélkül ilyennek tekinthető a feltétel nélküli gyermektámogatásoktól a jövedelemfüggő családtámogatások felé történő elmozdulás (családi adókedvezmény), a kisgyermeket nevelő nők munkavállalásának hangsúlyosabb támogatása (GYED-extra bevezetése), a bevándorlást kifejezetten elutasító migrációs politika felé tett fordulat.

A vélekedésekben és ismeretekben bekövetkezett időbeli változások vizsgálatára lehetőséget adnak az NKI korábbi hasonló jellegű adatfelvételei. Most – eltekintve a hosszú idősoroktól – a 2016. évi eredményeket a 2009-ben, illetve 2010-ben felvett adatokkal vetjük össze. Cikkünk ilyen értelemben egy korábbi tanulmányunk (Kapitány 2011) szerves folytatásának tekinthető. Az *1. táblázat*ban a használt adatok forrását és főbb jellemzőit mutatjuk be. (A 2010 környéki adatfelvételekről lásd Pongráczné 2011.)

1. táblázat: Az elemzésben használt adatbázisok fontosabb jellemzői
Main characteristics of the analysed surveys

Az adatgyűjtés időpontja	A népesedési helyzettel, a népesedéspolitikával kapcsolatos vélemények		Az egyes családtámogatások ismertsége	
	2010. október	2016. január	2009. október–november	2016. január
A minta korcsoportja	18+ év	18+ év	18–50 év	18–50 év
A (súlyozatlan) elemszám	1000	1184	1500	547
A terepmunkát végző cég	Tárki	Medián	Tárki	Medián

A LAKOSSÁG NÉPESEDÉSPOLITIKAI ELVÁRÁSAI, ELKÉPZELÉSEI

A nagykorú magyar lakosságot hagyományosan kiemelten foglalkoztatja az ország demográfiai helyzete, a válaszadók túlnyomó többsége igen komoly problémának érzi a Magyarországra már 35 éve jellemző népességfogyást. 2016 januárjában a válaszadók csaknem kétharmada (64%) azt a válaszlehetőséget jelölte meg, hogy „a népességfogyás a legsúlyosabb problémák egyike, de azért vannak ennél súlyosabb problémák”. Emellett pedig a válaszadók csaknem egynegyede (24%) egyenesen úgy látja, hogy „a népességfogyás az ország legsúlyosabb problémája”. Ezzel szemben a lakosság alig 11%-a tartja nem súlyos problémának a népességfogyást, míg 2%-uk egyáltalán nem érzi ezt problémának. Ezek az arányok szinte teljesen megegyeznek az ugyanerre a kérdésre 2010-ben kapott válaszokkal. Azóta a legnagyobb változás, hogy egy minimális mértékben (21%-ról 24%-ra) még nőtt is a népességfogyást a legsúlyosabb problémának látók aránya.

Természetesen egy ország lakosságának csökkenése több módon is orvosolható. A két leginkább járható út a bevándorlás, illetve a gyermekvállalás ösztönzése. Kérdésünk 2010-ben és 2016-ban is így szólt:

Ön szerint mit tehet az állam a népességcsökkenés ellen? Melyik állítással ért egyet:

- 1 – azzal, hogy valójában az állam nem tehet semmit ellene, vagy*
- 2 – azzal, hogy támogatni kellene, hogy külföldiek bevándoroljanak az országba, vagy pedig*
- 3 – azzal, hogy az állam azzal tehetné a legtöbbet, hogy támogatja a gyermekvállalást, gyermeknevelést.*
- 4 – 2+3 (mindkettőt meg kellene tenni)*
- 5 – egyéb válasz*

2016-ban a lakosság mintegy 7%-a (ha a nem tudom válaszokat is ide számoljuk, kb. 9%-a) szkeptikus, vagyis úgy vélekedett, hogy az állam tehetetlen, nem tehet semmit a népességcsökkenés ellen. Ez növekedést jelent a 2010-es értékekhez viszonyítva, akkor ennek a csoportnak a nagysága 4% (ha a nem tudom válaszokat is ide számoljuk, kb. 5%) volt.

A bevándorlás támogatásával, mint kizárólagos eszközzel szintén igen kevesen, 5%-nyian értenek egyet. Ehhez a csoporthoz hozzászámolhatjuk még azt a 6%-ot, akik mindkét megoldással, tehát a bevándorlás támogatásával is

egyetértének. Így tehát a válaszadók mintegy 11%-a támogatná azt, hogy az állam a népességcsökkenésre válaszul támogassa az országba történő bevándorlást. Az eredmények értelmezéséhez fontos azonban látnunk, hogy ez az igen alacsony érték lényegében nem a 2015-ben kibontakozó menekültválság és a bevándorlás-ellenes kormányzati kampányok következtében alakult így. Már 2010-ben is csupán 4+10, vagyis 14% vélte támogathatónak a hazai demográfiai krízis bevándorlással való megoldását.²

A válaszadók túlnyomó többsége (2016-ban 76%-a, 2010-ben 82%-a) úgy vélekedik, hogy „az állam azzal tehetné a legtöbbet, hogy támogatja a gyermekvállalást, gyermeknevelést”. Azonban itt is figyelembe vehetjük még azt a réteget, amely mind a bevándorlás támogatását, mind a gyermekvállalás támogatását állami feladatnak látja. (Az egyéb válaszok és az adathiányok 4%-ot tettek ki.)

Megállapítható, hogy az európai menekültválság és a magyar kormányzat kifejezetten bevándorlás-ellenes kampányai ellenére a magyar polgárok véleménye ezen a területen az elmúlt évtizedekben nem igen változott. A magyar közvélemény már eleve, a válságot és a politikai fordulatot megelőzően sem támogatta a bevándorlást, mint a demográfiai problémák megoldását. A demográfiai helyzetet problémának érzik, de túlnyomó többségük a megoldás eszközeit a gyermekvállalás kiemelt támogatásában látja.

Ha kombináljuk az előbb külön-külön bemutatott két kérdésre adott válaszokat, vagyis a népességfogyásért érzett aggodalmat és a gyermekvállalás támogatását, mint a megoldást szolgáló állami eszközt együttesen vesszük figyelembe, akkor megállapíthatjuk, hogy a mai magyar társadalom csaknem háromnegyede (73%-a) pronatalista beállítottságú. Ez alatt azt értjük, a népességfogyást az ország szempontjából „legalább” a legsúlyosabb problémák egyikének értékeli, és ezen felül úgy véli, hogy az állam e probléma megoldása érdekében azzal tehetné a legtöbbet, ha támogatná a gyermekvállalást, a gyermeknevelést. A 2010-ben mért 81%-hoz viszonyítva ez a 73%-os érték azonban mintegy 8%-os csökkenést jelent. A csökkenés elsődleges oka – mint láthattuk – az, hogy jelentősen növekedett a feltett kérdésekre válaszolni nem tudók, illetve a kérdésben szkeptikusok aránya. Ez azonban nem változtat azon az összképen, hogy a magyar társadalom túlnyomó többsége mindmáig a pronatalista csoportba sorolható.

² Szintén nem az elmúlt évekhez kötődik a magyar polgárok többségének az az elképzelése, miszerint Nyugat-Európa összességében rosszul járt a bevándorlóival. Arra a kérdésre, hogy „Az elmúlt évtizedekben Nyugat-Európába vendégmunkások milliói vándoroltak be. Ön szerint a bevándorlókat befogadó államok összességében 1 – a bevándorlókkal inkább jól jártak, vagy pedig 2 – több volt a bevándorlás hátránya, mint az előnye?”, már 2010-ben is csak 24% válaszolta azt, hogy az országok összességében a bevándorlókkal inkább jól jártak. Ez az arány 2016-ra 18%-ra csökkent.

Mint az már a korábbi mérések alapján is megállapítható volt, a pronatalista beállítottság mögött azonban nincs értékconszenzus. Egy adott személy ugyanis rengeteg különböző ideológiai és pragmatikus okból vallhat pronatalista elveket. Például azért, mert gyermektelen és attól tart, hogy nem lesz, aki idős korában a nyugdíját fizetni fogja. Vagy épp azért, mert jelenleg több kiskorú gyermeket nevel, és az efféle intézkedésektől saját helyzetének javulását várja. Vagy azért, mert a magyarság jövőjéért aggódik, és még sorolhatnánk az indokokat. Ezek a különbségek azért lényegesek, mert a pronatalista nézeteket valló válaszadók egyes csoportjai, mihelyt gyakorlati lépésekről, esetleges intézkedésekről esik szó, egymástól eltérően vélekednek. (Erre néhány példa: Kapitány 2011.)

A fentiek miatt a pronatalista beállítottságú csoporton belül már 2010-ben is két – specifikus érvrendszerekre fogékony – alcsoportot és egy általános vegyes, maradék csoportot alakítottunk ki. „Nemzeti pronatalistának” neveztük azokat, akik „teljes mértékben egyetértettek” azzal az állítással, hogy „ha egy nemzet lakossága csökken, az a nemzet hanyatlásának a jele”, és egyetértettek azzal az – egyébként a valóságban tényszerűen nem igaz – állítással, miszerint „Magyarországon rosszabb a helyzet, mint a környező országokban (például Románia, Szerbia, Szlovákia), mert azokban több gyermeket vállalnak”.

„Pragmatikus pronatalistának” neveztük a válaszadók azon csoportját, akik elutasítják, vagy csak részben fogadják el azt az állítást, hogy „ha egy nemzet lakossága csökken, az a nemzet hanyatlásának a jele”, és egyetértettek azzal az – egyébként a valóságban tényszerűen még szintén nem igaz – állítással, miszerint „a népesség csökkenése nem kimondottan magyarországi probléma – Európa legtöbb országában is csökken a népesség”.

Az „egyéb pronatalista csoportba” maradékelven soroltuk be a többi pronatalista beállítottságú válaszadót.

Összességében így – a nem pronatalista, illetve bevándorlaspárti vagy demográfiai kérdésekben fatalista válaszadókat az elemezhető nagyságú elemszám miatt egy közös csoportba sorolva – a magyarországi felnőtt korú lakosság népesedéspolitikai beállítottság szerint négy, hasonló méretű véleménycsoportba sorolható be. Ennek a négy nagy csoportnak az arányváltozását mutatja be a 2. táblázat.

Az eredményekből nem általános változásra, hanem inkább a pronatalista népesedéspolitikával kapcsolatos vélekedések 2010 és 2016 közötti kismértékű polarizálódására következtethetünk. Nőtt egyfelől a problémát elutasító, fatalista csoport részaránya, másfelől a nemzeti érvelésű pronatalista csoporté

is (22%-ról 26%-ra). Ezzel szemben jelentősen erodálódott a pragmatikus pronatalista csoport: arányuk 34%-ról 25%-ra csökkent. Az eltolódás azért is sajátos, mert a vizsgált időszakban pont azok a véleménycsoportok nyertek teret, amelyek egyébként jellemzően az alacsony végzettségű polgárok körében népszerűek. Az a pragmatikus pronatalista elképzelés pedig, amelyre alapozva egyfajta nemzetközileg is kommunikálható, itthon széles társadalmi elfogadottságú intézkedéseket lehetne építeni, egyre kevésbé tűnik erre alkalmas alapnak.

2. táblázat: A magyarországi felnőtt korú lakosság népesedéspolitikai beállítottság szerint, 2010, 2016 (%)
Distribution of the Hungarian adult population according to the type of their population policy preferences, 2010, 2016 (%)

	2010 (%)	2016 (%)
A problémát elutasító, fatalista, vagy bevándorlás párti	20,1	27,5
Nemzeti érvelésű pronatalista	22,1	26,1
Pragmatikus pronatalista	33,9	25,4
Egyéb pronatalista	23,9	20,9

Forrás: KSH NKI adatfelvételek a népesedési helyzettel, népesedéspolitikával kapcsolatos véleményekről (2010. október és 2016. január). Saját számítás.

NÉHÁNY NÉPESEDÉSPOLITIKAI INTÉZKEDÉSÖTLET ELFOGADOTTSÁGÁNAK VÁLTOZÁSA

A szakirodalomból (pl. Blaskó 2005, S. Molnár 2010, Rohr – Spéder 2016) közismert, hogy a magyar népesség családdal kapcsolatos vélekedései meglehetősen stabilnak bizonyultak az elmúlt évtizedekben, sok szempontból kevésbé változtak, mint maga a demográfiai magatartás, illetve a vélekedések szinte utólag követték le a magatartás változását (S. Molnár 2010). Amennyiben az értékek változtak, sok esetben inkább a társadalmi valósághoz történő utólagos illeszkedésről beszélhetünk. Ezeket a családi értékekkel kapcsolatos vélekedéseket azonban jellemzően általános véleménykérdésekre³ adott válaszokkal szokás vizsgálni.

³ Például „A házasság idejétmúlt intézmény.”

Érdekes vizsgálati kérdés, hogy vajon jóval konkrétabb állítások kapcsán is megfigyelhető-e ez az állandóság. A következőkben olyan állításokat mutatunk be, amelyek konkrét népesedéspolitikai intézkedésozletlekre vonatkoznak, s amely ötletek kapcsán az elmúlt években kisebb-nagyobb vita bontakozott ki a társadalmi nyilvánosságban is. (Sőt akár bevezetésre is kerültek.) Vajon ezek a viták, intézkedések hatottak-e a közvéleményre, esetleg befolyásolták-e azt?

Az adatok értelmezéséhez fontos felhívni a figyelmet arra, hogy az ilyen kérdések esetén a minősítendő állítás megfogalmazásának módja, a kérdés részletei nagymértékben befolyásolják a kapott válaszokat. Emiatt az egyes intézkedések, ötletek társadalmi támogatottsága jelentős mértékben azok „tá-lalásától” függ. Nem mindegy például, hogy amennyiben a gyermeket nevelők és nem nevelők közötti eltérő adó- és járulékterhelés támogatottságára akarunk rákérdezni, akkor a feltett kérdés „gyermektelenségi pluszadóról” vagy „családi adókedvezményről” szól-e. Azonban ha az adott megfogalmazás a két kérdés között eltelt időben nem változik, akkor az ugyanarra a kérdésre adott válaszok összevetése alkalmas a vélekedések stabilitásának a vizsgálatára.

Az első állítás valamiféle gyermektelenek számára fizetendő emelt járulékra vonatkozott, amelyet a következőképpen eldöntendő állítással operacionalizáltunk: „A gyermektelen felnőtteknek több egészségbiztosítást kellene fizetniük, mint a gyermeket nevelőknek, mivel idős korukban nem lesz, aki majd őket ápolja.” Ez az állítás egyfelől a Németországban 2005 óta létező intézmény (Beitragszuschlag für Kinderlose) esetleges magyarországi megítéléséhez kapcsolódik, másfelől viszont a Magyarországon igen negatív konnotációban használt – és egykor létező – „agglegényadóhoz”. Egy ilyen, a gyermektelen munkavállalókat célzó plusz teher bevezetése soha nem volt kimondott kormányzati cél, de egyes civil szereplők 2010 és 2016 között többször is felvetették ennek szükségességét, igazságosságát, mely felvetések kapcsán mindig élénk vita bontakozott ki. Az adatokból az látszik, hogy az elmúlt évek ilyen jellegű polémiái ellenére lényeges változás nem következett be a közvélekedésben ezen a téren. Az állítást a fenti megfogalmazásban a válaszadók többsége mind 2010-ben, mind 2016-ban elvetette, de nem elhanyagolható (2/5 körüli) a támogatók aránya sem.

Noha már régebb óta léteztek ilyen felvetések, 2014-ben a Népesedési Kerekasztal egyik vitaanyaga (Botos et al. 2014) kapcsán komoly közvitát váltott ki az a javaslat, miszerint a nyugdíjrendszerben a gyermektelen vagy kevesebb gyermeket felnevelő nőkkel szemben valahogy premizálni/kompenzálni lehetne, kellene azokat a nőket, akik több (iskolázott) gyermeket neveltek fel. Bár eleinte

az ötlet részben politikai támogatást is kapott egyes kormányzati szereplőktől, végül nem került bevezetésre. Ennek az intézkedésötletnek a tesztelésére a következő, már 2010-ben is felvetett állítás használható: „A nyugdíj összegének kiszámításakor a nőknél azt is figyelembe kellene venni, hogy ki hány gyermeket nevelt föl.” Az állítás elfogadottsága minimális (szignifikanciahatár-közeli) mértékben ugyan csökkent 6 év alatt, de itt is inkább a stabilitás dominál. Mindkét kérdéskor 4/5 körüli a támogatók aránya.

Míg az előző két állítás olyan intézkedésekre vonatkozott, amelyek esetében végül nem változott a szabályozás, természetesen olyan állításokkal való egyetértés is mérhető, amelyek valóban bevezetésre kerültek.

Elsősorban ilyen a családi adókedvezmény-rendszer, amelynek bevezetése (pontosabban visszavezetése/kibővítése, lásd Makay – Blaskó 2012 vagy Makay 2015) igen jelentős költségvetési hatással járt. A családi adókedvezmény kapcsán igen komoly politikai, közéleti, szakmai vita is kibontakozott, de ami legalább ennyire érdekes, hogy – az egykulcsos adózással párhuzamosan történő – bevezetése jelentős mértékben újrendezte a családok, háztartástípusok közötti jövedelmi viszonyokat is, így hatását a polgárok jelentős része személyesen is megérezte (pl. Tóth G. – Virovác 2013). A családi adókedvezmény kapcsán csak egy fordított állítás állt rendelkezésünkre 2010-ből: „Ugyanannyi bér után mindenki ugyanannyi adót fizessen, függetlenül attól, hogy hány gyermeket nevel.” Így – az összevethetőség érdekében – ezt az állítást ismételtettük meg 2016-ban is. Ez az állítás valójában azt teszteli, hogy mennyire tolerálják a válaszadók azt a tényt, hogy a családi adókedvezmények jelentőssé tétele – nem jogi értelemben, de gyakorlati következményeit tekintve – elég komoly mértékben sérti az egyenlő munkáért egyenlő bért elvét. A szabályozás alapvető átalakulása ellenére az eredmények azt mutatják, hogy a vélemények megoszlása szinte egyáltalán nem módosult a vizsgált időszakban. (Mindkét mérés esetén a szűk többség támogatta az egyenlő munkáért – gyermekek számától függetlenül – egyenlő bért elvet.)

A másik bevezetett döntés a diákok „röghöz kötése”, vagyis az a szabályozás, hogy az állami ösztöndíjas hallgatókkal hallgatói szerződés kötésére kerül sor, amelynek értelmében egy bizonyos ideig itthon kell munkát vállalnia a támogatottnak, ha pedig ezt nem teljesíti, ki kell fizetnie a képzés költségeit. A szabályozást igen nehézkesen sikerült bevezetni (2012 és 2014 között több lépésben, végül alkotmánymódosítás árán), így már csak emiatt is nagy politikai nyilvánosságot kapott. Ennek a részben népesedéspolitikai hatású – hiszen jelentős migrációs hatásokkal jár – intézkedésnek a támogatottságáról a következő kérdés állt rendelkezésünkre 2010-ből: „Aki a magyar állam költségén

szerzi meg a diplomáját, az fizesse vissza a képzés költségeit, ha kivándorol.” Láthatjuk, hogy ezen a téren viszont igen jelentős változás következett be: egy 2010-ben még szinte irreálisnak tűnő ötletből családi döntések százazreit befolyásoló valóság lett. Ennek megítélésében figyelhetjük meg a közvélemény legjelentősebb mértékű eltolódását: az állítással való egyetértés 9 százalékponttal csökkent, az elutasítók aránya 8 százalékponttal nőtt. Valójában azonban itt sem beszélhetünk földindulásszerű átalakulásról: az állítás stabil többségi támogatottsága megmaradt.

3. táblázat: Egyetértés egyes konkrét családpolitikai intézkedéssel, 2010, 2016 (%)
Opinions about some family policy measures, 2010, 2016 (%)

	Év	Inkább/ teljesen egyetért (%)	Inkább/ teljesen nem ért egyet (%)	Nem tudja, nem kíván válaszolni (%)
A gyermektelen felnőtteknek több egészségbiztosítást kellene fizetniük, mint a gyermeket nevelőknek, mivel idős korukban nem lesz, aki majd őket ápolja.	2010	41,9	58,1	6,6
	2016	38,1	59,6	2,6
Ugyanannyi bér után mindenki ugyanannyi adót fizessen, függetlenül attól, hogy hány gyermeket nevel.	2010	56,6	39,2	4,3
	2016	56,4	40,9	2,7
A nyugdíj összegének kiszámításakor a nőknél azt is figyelembe kellene venni, hogy ki hány gyermeket nevelt föl.	2010	81,3	16,2	2,4
	2016	78,8	20,1	1,1
Aki a magyar állam költségén szerzi meg a diplomáját, az fizesse vissza a képzés költségeit, ha kivándorol.	2010	70,6	26,4	3,0
	2016	61,7	34,6	3,6

Forrás: KSH NKI adatfelvételek a népesedési helyzettel, népesedéspolitikával kapcsolatos véleményekről (2010. október és 2016. január). Saját számítás.

Megítélésünk szerint tehát összességében inkább arra érdemes felhívni a figyelmet, hogy a családdal kapcsolatos értékek stabilitása nem csak elméleti szinten, hanem egyes gyakorlati lépések támogatottsága kapcsán is megnyil-

vánul. Az egyes javaslatok tényleges bevezetése vagy a körülöttük kibontakozó viták nyilván hatnak a közvéleményre, de alapvető fordulatot sehol nem sikerült megfigyelnünk. Ilyen értelemben a családpolitika, a népesedéspolitika kapcsán egy meglepően stabil véleménystruktúrát figyelhetünk meg, amely a szabályozási környezet számára inkább stabil adottságot, semmint alakítható környezetet jelent.

A CSALÁDTÁMOGATÁSI RENDSZER ÉRTÉKELÉSE

Népesedéspolitikai alapvetés, hogy pozitív termékenységű hatás átlátható és kiszámítható családtámogatási rendszertől várható, mivel a gyermekvállalásra készülők csak az ilyen jellegű támogatások létevel számolnak, kalkulálnak. A családpolitikai rendszer áttekinthetőségéről alkotott véleményt hagyományosan a következő állítással való egyetértéssel vizsgáljuk: „A mai magyar családpolitikai rendszer bonyolult és kiszámíthatatlan.” A kérdés kapcsán 2016 januárjában a válaszadók 11%-a nem tudott véleményt nyilvánítani. Ez az arány 2010-ben még 16% volt. Mindkét esetben közös, hogy a véleményt alkotni nem tudók jellemzően idősebb, gyermektelen válaszadók voltak.

Ettől a csoporttól eltekintve az állítással 29% értett egyet teljesen, 37% pedig „inkább”. Ez azt jelenti, hogy összességében a kérdésről véleményt formálni képes válaszadók szinte pontosan kétharmada (67%-a) bonyolultnak és kiszámíthatatlannak tartja a családtámogatási rendszert. Ez az érték igen kicsit csökkent csak a 2010-ben mért 69%-hoz képest, valójában szignifikáns változásról nem beszélhetünk.

Az egyes társadalmi csoportok vélekedéseit tekintve viszont részben átrendeződött a kép. 2010-ben inkább a nők, az iskolázatlanok és a vidékiek érezték bonyolultnak és kiszámíthatatlannak a magyar családtámogatási rendszert. Ezzel szemben 2016-ra a férfiak, a gyermekvállalási korban lévők – ezen belül is a gyermektelenek –, illetve a diplomások értettek egyet az átlagosnál nagyobb arányban ezzel az állítással. Ez az eredmény mindenképpen meglepő. Érdekes megosztottság alakult ki a pronatalista tipológia szerint is: 2016-ban átlag feletti arányban értettek egyet ezzel az állítással a problémát elutasító, fatalista vagy bevándorlaspárti csoportba, illetve a „nemzeti érvelésű pronatalista” csoportba soroltak is. 2010-ben ilyen polarizáció, eltérés még nem volt megfigyelhető.

4. táblázat: „A mai magyar családtámogatási rendszer (GYES, GYED, családi pótlék, babakötvény, stb.) bonyolult és kiszámíthatatlan” állítással egyetértők (teljesen egyetért, egyetért) aránya a válaszolni tudók körében társadalmi csoportonként, 2010, 2016 (%)

The proportion of respondents who agree (strongly agree, agree) with the statement “The present Hungarian family support system (maternity leave, child benefit, baby bonds, etc.) is complicated and unpredictable” by social group, 2010, 2016 (%)

	2010 (%)	2016 (%)
Nem		
férfi	64	69
nő	72	64
Életkor		
18-45 éves	67	71
46+ éves	70	63
Iskolai végzettség		
érettségizetlen	73	65
érettségizett	64	65
diplomás	57	74
Településtípus		
fővárosi	50	62
városi	73	67
falusi	72	69
Párkapcsolati helyzet		
partnerrel él	66	67
partner nélkül él	71	67
Termékenységi státusz		
potenciális gyermekvállaló*	61	70
potenciális újabb gyermekvállaló**	62	66
gyermeknevelő***	63	66
kisgyermeknevelő****	58	70
Gyermekszám		
gyermektelen	67	72
egygyermekes	68	65
kétygyermekes	69	65
nagy családos	68	62
Pronatalista érvrendszerhez való viszony		
elutasító, fatalista	69	74
nemzeti érvelésű pronatalista	73	71
pragmatikus pronatalista	65	60
egyéb pronatalista	69	60
Összes válaszadó	68	67

Forrás: KSH NKI adatfelvételek a családtámogatások ismertségéről (2010. október-november és 2016. január). Saját számítás.
Megjegyzések: * Potenciális gyermekvállaló: 45 év alatti, partnerrel élő személy; ** Potenciális újabb gyermekvállaló: 45 év alatti, partnerrel élő személy, akinek legalább egy gyermeke született már; *** Gyermeknevelő: 18 év alatti gyermeket nevel; **** Kisgyermeknevelő: 10 év alatti gyermeket nevel.

A CSALÁDTÁMOGATÁSOK ISMERTSÉGÉNEK JELENTŐSÉGE

A népesedéspolitikai intézkedések hatásossága szempontjából fontos kérdés, vajon a potenciális gyermekvállalók tudnak-e egyáltalán ezen támogatási formák létezéséről. A következőkben olyan adatokat mutatunk, amelyek nem a teljes felnőtt lakosságra, hanem a 18–50 évesekre, mint a családtámogatások potenciális igénybevevőire vonatkoznak (lásd *1. táblázat*).

Ha ugyanis egy pár úgy hozza meg a gyermekvállalásról szóló (pozitív vagy negatív) döntését, hogy mindeközben nem is tud arról, hogy esetlegesen milyen támogatások járnának nekik gyermekük születése esetén, az adott intézkedés az ő esetükben nyilván nem válthat ki termékenységi hatást. (Ettől függetlenül természetesen nagyon fontos szociális hatása lehet a támogatásnak már a gyermek megszületését követően.)

Emiatt egy népesedéspolitika akkor járulhat hozzá hatásosan a tervezett gyermekek megszületéséhez, ha nem csak a gyermeket vállalók, de általában a gyermekvállalási korban lévők is ismerik legalább főbb vonalaikban a támogatási formákat. (És bíznak azok stabilitásában.) A családtámogatási rendszerről általánosságban alkotott kép alapján már sejthető, hogy az érintettek többsége ezen a téren nem rendelkezik átfogó és pontos ismeretekkel. Ugyanakkor arról sem beszélhetünk, hogy az érintettek egyáltalán nem tájékozottak. Amikor a 18–50 éveseket megkérdeztük arról, hogy tudnak-e olyan pénzbeli támogatásokat mondani, amelyeket az állam a gyermeket vállalóknak, a gyermeket nevelő családoknak nyújt, az érintettek 93%-a tudott megnevezni ilyen támogatást. A gond „csupán” az, hogy az érintettek túlnyomó többsége csak néhány (1–4, átlagosan három) támogatást tud megemlíteni, és alig néhányan tudnak felsorolni egy átfogó, a fontosabb valós támogatásokat magába foglaló listát.

Ezek az arányok összességében nem sokat változtak 2009 óta: a gyermekvállalási korban lévő válaszadók akkor 94%-a tudott megemlíteni legalább egy pénzbeli családtámogatást, és átlagosan akkor is, most is három támogatást tudtak felsorolni. Ilyen értelemben tehát ismét csak állandóságot figyelhetünk meg: nem csökkent – és nem nőtt – az érintettek és potenciális érintettek tudása a családtámogatási rendszerről. Csakhogy 2009 óta több lényeges új vagy újszerű juttatás is bevezetésre került (családi adókedvezmény, GYED-extra), míg más támogatásokat átneveztek (például a TGYÁS [terhességi-gyermekágyi segély] új elnevezése a CSED [csecsemőgondozási díj]). Ennek egyenes következménye lett, hogy a válaszadók egy nem elhanyagolható része nem tudta követni a változásokat, megzavarodott. Így aztán egyes konkrét családtámogatási formák spontán ismertsége jelentősen csökkent, sokan pedig már nem, pontosabban

nem ezen a néven létező támogatásokat neveznek meg. A következőkben érdemes egyesével áttekinteni az egyes pénzbeli családtámogatási formák 2016-os ismertségét, különös tekintettel az úgynevezett „spontán ismertségre”.⁴

AZ EGYES CSALÁDTÁMOGATÁSOK ISMERTSÉGE AZ ÉRINTETTEK KÖRÉBEN

Annak ellenére, hogy a családi pótlék családtámogatásokon belüli súlya a családi adókedvezmény preferálása miatt egyértelműen visszaszorulóban van, mindmáig ez a legismertebb családtámogatási forma hazánkban. A támogatásról szinte mindenki (99%) hallott, a gyermekvállalási korban lévők 76%-a pedig spontán módon is képes volt megnevezni. Ez a spontán ismertség minimálisan csökkent 2009-hez képest (79%).

Másodikként érdemes kitérni a családi adókedvezményre. Ez a jelenlegi, bőkezű formájában 2011-től visszavezetett támogatási forma a családtámogatási formák között a második legelterjedtebb (csaknem egymillió szülő veszi igénybe) és a második legköltésesebb (2014-ben mintegy 200 milliárd forint értékű jövedelemadó maradt az érintett családoknál) (lásd pl. Makay 2015). A hozzáférési szabályok könnyítésének (2014-től), illetve a kétgyermekeseknek járó támogatási összeg bővítésének (2016-tól) kommunikálása elvileg hozzájárulhatna a támogatás mind szélesebb körben való megismertetéséhez. Ennek ellenére a családi adókedvezmény spontán ismertsége a 18–50 évesek körében csak 32%-os volt 2016-ban (2009-ben – mivel ekkor igen kevés sokgyermekes család vehette igénybe kis összegben – ez csak 2% volt). Ugyanakkor az adókedvezmény támogatott ismertsége elég magas: a gyermekvállalási korban lévők 91%-a – miután a kérdezőbiztosok megnevezték a támogatást – nyilatkozott úgy, hogy már hallott arról, hogy létezik családi adókedvezmény. Az alacsony spontán ismertség oka feltehetően az adókedvezmények általában véve alacsony „láthatóságára” vezethető vissza. Míg a családi pótlék havonta megérkezik minden családhoz, addig a családi adókedvezmény külön, látható módon csak a bevezetésekor jelent meg a családok többségének az életében, ezt követően a fizetésbe „beolvadva” érkezik.

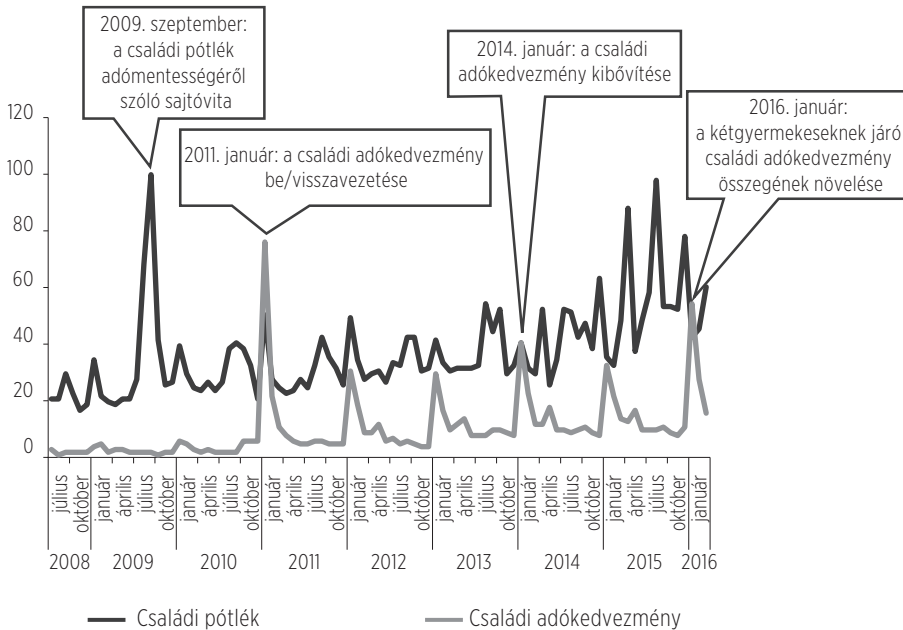
Mindez a különbség a Google Trend™ keresési eredményekből is jól látható: a családi pótlék folyamatosan jelen van a nyilvánosságban. Ezzel szemben a családi adókedvezmény csak a bevezetésekor vált a közbeszéd részévé, ezt köve-

---

⁴ Spontán ismertség alatt azt értjük, hogy a válaszadó magától, kérdezői segítség nélkül képes megnevezni az adott támogatási formát. A támogatott ismertség ezzel szemben azt jelenti, hogy ha a kérdező felolvassa neki az adott támogatási forma nevét (pl. „anyasági támogatás”), akkor a válaszadó arról azt mondja, hogy már „hallott róla”.

tően csak az új naptári évek elején és az adóbevallások leadásának a környékén (májusban) keresnek rá az érintettek. Ez alapján egyáltalán nem meglepő, hogy az érintettek kevesebb mint egyharmada említi meg spontán módon az adókedvezményt mint családtámogatást.

1. ábra: A „családi pótlék” és a „családi adókedvezmény” kulcsszavak gyakorisága (Google Trends eredmények), 2008. augusztus – 2016. március
The frequency of keywords “családi pótlék” (family allowance) and “családi adókedvezmény” (family tax credit) (Google Trends results), July 2008– March 2016

Forrás: www.google.com/trends. Letöltés: 2016. május 1.

A családtámogatások másik csoportját a kisgyermek után rövidebb ideig járó juttatások alkotják. Ide jelenleg négy juttatás tartozik: az előzetes munkaviszonyhoz között CSED és GYED, a minden anyának járó GYES és a nagycsaládosoknak járó GYET. Ezeket a juttatásokat egy adott időpontban mindig meglehetősen kevesen veszik igénybe, de a gyermekvállalás életútját tekintve szinte minden gyermeket vállaló anya részesül GYES-ben egy ideig, és a kismamák mintegy 60%-a rövidebb ideig CSED-et és GYED-et is kap (jellemzően fél és másfél évig). Ezen juttatások korábban sem voltak különösen ismertek, de az elmúlt években ezen a területen nagyban romlott a helyzet.

Míg a GYES-t 2009-ben még 72% említette meg spontán módon a pénzübeli családtámogatások között, addig 2016-ra ez az arány 50%-ra csökkent. A visszaesés ellenére még mindig a második legismertebb családtámogatási formáról van szó, amelyről a potenciális célcsoport 94%-a mindmáig legalább hallott (támogatott ismertség). Az ismertség csökkenésében szerepet játszhatott, hogy az elmúlt években a közbeszédben elég kevés szerepet kapott, ami nyilván összefügghet azzal, hogy – miközben komolyabb szabályozási változások voltak – a juttatás összege 2008 óta nem emelkedett.

Ez nem mondható el a GYED-ről, amely kapcsán a szabályozás igen fontos pontokon többször is változott az elmúlt években, a támogatás összege is nőtt. A juttatás támogatott ismertsége ennek ellenére jelentős – bár arányát tekintve a GYES-énél valamivel kisebb – mértékben csökkent (58%-ról 43%-ra). A GYED a családi pótlék és az adókedvezmény, illetve a GYES mellett a negyedik – és egyben utolsó – olyan családtámogatási forma, amelyről az érintettek túlnyomó többsége, több mint 90%-a legalább azt állította a kérdezőbiztosnak, hogy hallott a létezéséről.

A CSED ismertsége több szempontból is különösen alacsonynak tekinthető. Ezt az – egyébként igen bőkezű, de 2010-től valamelyest korlátozott hozzáférésű – juttatást korábban TGYÁS-nak (terhességi-gyermekágyi segély) hívták, és már ekkor sem volt igazán ismert: 2009-ben 16%-os volt ismertsége a 18–50 évesek körében. A terhességi-gyermekágyi segély elnevezése 2015. január 1-jétől csecsemőgondozási díjra módosult, azonban ez a tény – úgy tűnik az adatokból – nem volt megfelelőképpen kommunikálva. Az átnevezés után több mint egy évvel ugyanis a kérdezettek 6%-a említette a juttatások között a TGYÁS-t, és csak 4%-a a CSED-et. Az érintettek egy része azonban mindkét juttatást felsorolta, így a legnagyobb jóindulattal is csak 8%-os ismertségről beszélhetünk. A CSED kapcsán a támogatott ismertségi adatok is nagyon alacsonyak: a válaszadók többsége úgy nyilatkozott, hogy még nem hallott erről a támogatásról. Miközben erre a juttatásra a 2016. évi költségvetés mintegy 46 milliárd forint kiadást tervezett, ami hozzávetőleg a GYES-re tervezett összeg háromnegyede, és megegyezik az ugyanezen évben a gépjárműadóból származó teljes tervezett bevétellel.

A GYET (gyermeknevelési támogatás) ismertsége 2009-ben sem volt magas (23%), de napjainkra ez a nagycsaládosoknak járó támogatási forma szinte teljesen eltűnt a közgondolkozásból: csupán 6% említette. Ebben talán az is szerepet játszhatott, hogy a nagycsaládosok támogatásának más formái kaptak nagyobb nyilvánosságot az elmúlt időszakban: előbb a kiemelt összegű családi adókedvezmény, majd a CSOK.

A CSOK annyiban a CSED-hez hasonló támogatási forma, hogy mind a két esetben a korábban létező támogatás (TGYÁS és szocpol) valamiféle átcímkezéséről van szó. Csakhogy míg a CSED esetében az átnevezésen kívül valóban nem történt más, addig a szocpol előbb megszűnt (2009), majd korlátozott formában újból bevezették (2013), módosították (2014), majd átnevezték (2015), végül lényegesen kibővítették (2016). Mindezek a változások feltehetően megzavartak némelyeket: a szocpol spontán ismertsége 2009-ben 28% volt, a CSOK-é 2016-ban 33%. Ha azonban figyelembe vesszük azt a 11%-nyi válaszadót, aki 2016-ban is a szocpolt említette, de feltehetően a CSOK-ra gondolt, akkor – a kettős említéseket kivonva – is 38%-os spontán említésről beszélhetünk. Ennyiben tehát nőtt a lakástámogatás ismertsége 2009-hez viszonyítva. Komoly eredményt jelent, hogy a CSOK támogatott ismertsége 2016 januárjában csaknem elérte a 89%-ot. Ez az eredmény nyilván nem független attól, hogy a mérés kapcsán igen komoly médiafigyelem övezte a „10+10 milliós” CSOK részletszabályainak meglehetősen nehézkes megszületését.

Ezen felül még két igen alacsony, de legalább mérhető ismertséggel rendelkező pénzbeli családtámogatási forma létezik: a babakötvény és a szülés után járó egyösszegű anyasági támogatás, amelyeket a potenciális érintettek 13–13%-a említett.

ÖSSZEFOGLALÓ, KÖVETKEZTETÉSEK

Rövid elemzésünkben a magyarországi népesedéspolitikával kapcsolatos 2009–2010-es és 2016-os országos reprezentatív adatgyűjtések eredményeit hasonlítottuk össze. Annak ellenére, hogy a vizsgált időszakban több jelentős család- és népesedéspolitikai intézkedés került bevetésre, kibővítésre, és a közbeszéd is hangsúlyosan foglalkozott demográfiai témákkal, a népesedéspolitikával kapcsolatos vélekedések és az egyes családtámogatások ismertségének szintjén ezek a változások alig érzékelhetőek a kapott adatok szerint. Az értékekben, vélekedésekben megfigyelhető esetleges kisebb elmozdulások ráadásul nem minden esetben „logikus” irányúak. Ez arra utal, hogy a demográfiai kérdésekkel kapcsolatos vélekedések és ismeretek tekintetében a magyar közvéleményben meglehetősen nagy stabilitás uralkodik, a vélekedések csak kis mértékben befolyásolhatóak a közviták, illetve az egyes szakpolitikai intézkedések által. Ennél talán aggasztóbb az az eredmény, hogy a családpolitikai támogatási rendszer elemeinek ismertsége kapcsán szintén nem magas, és nem is növekvő eredményeket figyelhetünk meg. Ez utóbbi pedig gátja lehet a hatékony közpolitikáknak.

IRODALOM

- Blaskó Zsuzsa 2005: Dolgozzanak-e a nők? A magyar lakosság nemi szerepekkel kapcsolatos véleményének változásai. 1988, 1994, 2002. *Demográfia*, 48(2-3), 159-186.
- Bódy Zsombor 2016: *Epizódok a Népeségtudományi Kutató Intézet történetéből 1962-1989/90*. Kézirat.
- Botos Katalin – Gál Róbert Iván – Morvayné Bajai Zsuzsanna – Botos József 2014: *A Népesedési Kerekasztal koncepciója a nyugdíjrendszer reformjára*. <http://www.nepesedesikerekasztal.hu/index.php/2-uncategorised/15-a-nepesedesi-kerekasztal-koncepcioja-a-nyugdijrendszer-reformjara>.
Letöltés: 2016.07.01.
- Höhn, Charlotte – Avramov, Dragana – Kotowska, Irena (eds.) 2008a: *People, Population Change and Policies. Lessons from the Population Policy Acceptance Study. Volume 1: Family Change*. Springer, Dordrecht.
- Höhn, Charlotte – Avramov, Dragana – Kotowska, Irena (eds.) 2008b: *People, Population Change and Policies. Lessons from the Population Policy Acceptance Study. Volume 2: Demographic Knowledge, Gender, Ageing*. Springer, Dordrecht.
- Kapitány Balázs 2011: A pronatalista népesedéspolitikák támogatottsága, a családtámogatások ismertsége. In Pongrácz Tiborné (szerk.): *A családi értékek és a demográfiai magatartás változásai*. KSH NKI Kutatási Jelentések, 91. KSH NKI, Budapest, 149-157.
- Makay Zsuzsanna 2015: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás. In Monostori Judit – Őri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2015. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. KSH NKI, Budapest, 57-74.
- Makay Zsuzsanna – Blaskó Zsuzsa 2012: Családtámogatás, gyermeknevelés, munkavállalás. In Őri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2012. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. KSH NKI, Budapest, 45-57.
- Pataki Judit – S. Molnár Edit 1987: *Közvéleménykutatás népesedési kérdésekről – 1985*. KSH NKI Közlemények, 65. KSH NKI, Budapest.
- Pataki Judit – S. Molnár Edit 1988: *Közvéleménykutatás népesedési kérdésekről – 1987*. KSH NKI Közlemények, 69. KSH NKI, Budapest.
- Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit 1976: *Népesedési kérdésekkel kapcsolatos közvéleménykutatás*. KSH NKI Közlemények, 43. KSH NKI, Budapest.
- Pongrácz Tiborné (szerk.) 2011: *A családi értékek és a demográfiai magatartás változásai*. KSH NKI Kutatási Jelentések, 91. KSH NKI, Budapest.
- Rohr Adél – Spéder Zsolt 2016: *Családi értékek és nemi szerepek Magyarországon – változás és stabilitás a rendszerváltás után*. Kézirat.
- S. Molnár Edit 2010: Demográfiai eseményeket kísérő magatartási normák változásai. *Statisztikai Szemle*, 88(3), 252-273.
- Tóth G. Csaba – Virovác Péter 2013: Nyertesek és vesztesek. A magyar egykulcsos adóreform vizsgálata mikroszimulációs módszerrel. *Pénzügyi Szemle*, 58(4), 385-400.

CHANGES IN EXPECTATIONS RELATED TO POPULATION POLICY AND KNOWLEDGE ABOUT THE FAMILY SUPPORT SYSTEM IN HUNGARY, 2010–2016

ABSTRACT

In our analysis we compare the results of some current representative surveys in Hungary related to population policy issues. Our results suggest that – despite of the fact that in the reviewed period a lot of important population policy measures were deployed or expanded and the public discourse has also dealt with demographic issues – opinions about population policy and knowledge about the Hungarian family support system have not changed fundamentally. In some cases the minor opinion changes are not even in a ‘logical’ direction. This suggests that opinions and knowledge about demographic issues can only be slightly influenced by public debate and various policy measures (at least in Hungary). Perhaps it is more worrying that in the Hungarian society knowledge about the family support system is not on a really high level, and the situation has not changed in a positive direction in the last six years. This can be a barrier to effective public policies in the future.